

GÖKÇEADA (EGE DENİZİ) BALIKÇILIĞININ SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Kadir DOĞAN¹, Onur GÖNÜLAL²

¹Istanbul Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Yetiştiricilik Bölümü, Ordu Cad. No. 200 34470 Fatih/İSTANBUL, kadogan@istanbul.edu.tr
²Istanbul Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Temel Bilimler Bölümü, Ordu Cad. No. 200 34470 Fatih/İSTANBUL, ogonulal@istanbul.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, ülkemizin en büyük ve stratejik öneme sahip olan adası Gökçeada, balıkçılığının geçmişten günümüze değişimi ve balıkçıların sosyo-ekonomik yapıları incelenmiştir. Gökçeada, doğal coğrafyasının sağladığı tarım, hayvancılık, balıkçılık ve turizm alanları ile ekonomik potansiyele sahiptir. Balıkçılık, konumu gereği ilçe ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. 1984 yılında ada çevresinde balıkçılığın yaygınlaşması için Karadeniz bölgesinden, Yeni Bademli Köyü'ne 25 balıkçı ailesi getirilmiş ve istihdam edilen ailelere konut ve arazi sağlanmıştır. Devlet tarafından destekle balıkçı aileler tarafından kurulan "Su Ürünleri Kooperatifi" adına balıkçı teknesi alınmış ve balıkçılık yapmalarına olanak sağlanmıştır. Ancak bu girişim balıkçıların bireysel çalışma isteklerinden dolayı başarılı olmamış ve kurulan kooperatif tasfiye edilmiştir. Daha sonra ada da balıkçılığı geliştirmek ve balıkçıların örgütlü olmalarını sağlamak için 2000 yılında su ürünleri kooperatifi tekrar kurulmuştur. Çalışmanın materyalini adada ikamet eden ve su ürünleri kooperatifine üye olan balıkçılar oluşturmaktadır. Bu amaçla, Gökçeada'daki su ürünleri kooperatifine üye olan tekne sahibi balıkçılarla anket yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre tekne boylarının 12 metreden düşük olduğu ve tamamının motorlu teknelerden oluştuğu saptanmıştır. Balıkçı yaşlarının 28-63 arasında değiştiği, eğitim durumlarının %53,8'ile en yüksek oranda ilköğretim mezunu oldukları saptanmıştır. Balıkçılık yapanların % 53,8'i geçimini sadece balıkçılıktan sağlamaktadırlar. Balıkçıların % 61,5'inin sosyal güvencesi ve % 92,3'ünün kendisine ait evin bulunduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, Gökçeada balıkçılık kaynakları açısından iyi potansiyele sahip olmasına rağmen, yakalanan balıkların yaz dönemi dışında pazarlanmasında sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle kış aylarında ulaşım hizmetlerinin aksaması hem balıkçılığı hem de ada yaşantısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Gökçeada, Gökçeada balıkçılığı, su ürünleri kooperatifleri, sosyo-ekonomik yapı

GİRİŞ

Çanakkale iline bağlı Gökçeada ilçesi, Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda 285 km²'lik yüzey alanı ile Türkiye'nin en büyük adasıdır. 1970'lerden başlayarak değişen Gökçeada nüfusu, özellikle 1974 Kıbrıs barış harekâtı sonrası adadan Rumların göçmesinde etkili olmuştur. Bu süreçte Trabzon (1973-1974), Isparta, Burdur ve Muğla (1984) ve Biga (2000) adaya yerleştirilenler için iskân köyleri kurulmuştur (Kahraman, 2005a).

Gökçeada doğal coğrafyasının sağladığı tarım, hayvancılık, balıkçılık ve turizm alanları ile çeşitli ekonomik potansiyellere sahiptir. Saroz Körfezi'ne yakınlığı, ada çevresinin balık popülasyonunda önemli bir rol oynamaktadır. (Karakulak, 2002). Gökçeada da kıyıdaki balıklardan 10 familyaya ait 13 tür, kemikli balıklardan 50 familyaya ait 131 tür olmak üzere toplam 144 balık türü bulunmaktadır (Ulutürk, 1997). Bu özelliklerinden dolayı ada diğer bölgelerden gelen kıyı balıkçılığı ve kıyı ötesi balıkçıların en çok tercih ettikleri avcılık sahasıdır.

Balıkçılık, Gökçeada'nın konumu gereği ilçe ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. 1984 yılında Gökçeada çevresinde balıkçılığın yaygınlaşması için Karadeniz bölgesinden, Yeni Bademli Köyü'ne 25 balıkçı ailesi getirilmiştir (Kahraman, 2005b). Devlet destekli balıkçı aileler tarafından kurulan "Su Ürünleri Kooperatifi" adına balıkçı teknesi alınmış ve balıkçılık yapmalarına olanak sağlanmıştır. Ancak bu girişim balıkçıların bireysel çalışma istekleri, aralarında anlaşamamaları sonucu kooperatif fesih edilerek balıkçı teknesi elden çıkarılmıştır. Daha sonra adaya balıkçılık için gelen ailelere Orköy kredisi ile 5 adet balıkçı teknesi alınarak ekonomik destek sağlanmıştır (Anon, 2002).

Gökçeada'da 1984 yılında kurulan ve başarısız olan "su ürünleri kooperatifi", ada balıkçılığını geliştirmek ve balıkçıların örgütlü olmalarını sağlamak için 08.05.2000 yılında 24 üyeli olarak tekrar kurulmuştur. Bu çalışmada, adadaki kıyı balıkçılığının güncel durumunu, yakalanan balıkların türlerini, balıkçılığın örgütlenme yapısını, pazarlamada kooperatifin rolünü, kooperatifin sorunlarını ve kooperatif üyesi balıkçıların sosyo-ekonomik durumunu analiz etmek amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, ülkemizin en büyük adası olan Gökçeada (Şekil 1) balıkçı limanında 2010 yılının farklı zamanlarında yürütülmüştür. Gökçeada, Kuzey Ege'nin su altı zenginliklerine sahip olduğundan gerek yöre balıkçıları, gerekse dışarıdan gelen balıkçılar için önemli bir merkez konumundadır. Adada balıkçılık yapan öncelikle S.S. Gökçeada Su Ürünleri Kooperatifi başkanı ve üye balıkçılarla anket yapılmıştır. Çalışmanın amacına uygun hazırlanan ankette balıkçıların kullandıkları teknelerin fiziksel, teknik özellikleri ile balıkçıların sosyo-ekonomik yapılarını ortaya koyan sorular hazırlanmıştır. Balıkçıların yaşı, medeni hali, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı, hane halkı nüfusu, ev ve otomobil mülkiyeti, sosyal güvenlik durumları, balıkçılık tecrübeleri, mesleği seçme nedenleri ve çalışma koşulları gibi sosyo-ekonomik özelliklerinin tespitine yönelik veriler işlenmiştir. Veriler 2010 yılı av sezonunda saha araştırması tamamlandıktan sonra bilgisayar ortamına aktarılmış ve Microsoft Excel ortamında işlenerek analiz edilmiştir.

BULGULAR

Gökçeada balıkçıların av esnasında kullandıkları araçlarının teknik ve fiziksel özellikleri (Tablo 1)'de, balıkçıların sosyal ve ekonomik yapıları (Tablo 2)' de demografik yapıları da (Tablo 3) verilmiştir.

Tablo 1. Balıkçıların av araçlarının teknik ve fiziksel özellikleri

Balıkçıların tekne özellikleri	Adet	Yüzde (%)
Tekne Boyu (metre)		
5,0-5,9 metre	3	23,1
6,0-7,9 metre	6	46,1
8,0-9,9 metre	1	7,7
10,0-12,0 metre	3	23,1
Teknelerin Yaş Dağılımları		
1-5 yaş	1	7,7
6-10 yaş	4	30,7
11-15 yaş	3	23,1
16-20 yaş	2	15,4
21 ve üzeri	3	23,1
Yıllık Av Süresi		
3 ay 90 gün	2	15,4
4 ay 120 gün	2	15,4
5 ay 150 gün	2	15,4
6 ay 180 gün	3	23,1
7 ay 210 gün	3	23,1
8 ay 240 gün ve üzeri	1	7,6
Balıkçılık yapanların oranı		
Emekli veya başka işi olan	6	46,2
Sadece balıkçı	7	53,8

Tablo 2. Balıkçıların sosyal ve ekonomik yapıları

Balıkçıların sosyal ve ekonomik yapıları	Adet	Yüzde (%)
Sosyal güvenlik durumları		
Sosyal güvencesi olanlar	8	61,5
Sosyal güvencesi olmayanlar	5	38,5
Meslek tecrübeleri		
1-10 yıl	1	7,7
11-20 yıl	5	38,4
21-30 yıl	2	15,4
31-40 yıl	3	23,1
41 ve üzeri	2	15,4
Balıkçılığı seçme nedenleri		
Aile bütçesine katkı	2	15,4
Baba mesleği	3	23,1
Deniz kenarında ikamet	5	38,5
Hobi	2	15,4
İşsizlik	1	7,6
Ev mülkiyeti		
Ev sahibi	12	92,3
Kiracı	1	7,7
Otomobil mülkiyeti		
Otomobil olan	5	38,5
Otomobil olmayan	8	61,5

Şekil 1. Araştırmanın yapıldığı yer

Resim Gökçeada Kuzu Limanı

TARTIŞMA VE SONUÇ

Gökçeada coğrafi konumu gereği balıkçılığın yoğun yapıldığı yerlerden biridir. Balıkların göç yolları üzerinde bulunan ada çevresine balık göçleri sırasında irili ufaklı birçok balıkçı teknesi avlanmaya gelmektedir. Gökçeada limanına kayıtlı toplam 51 balıkçı teknesi bulunmaktadır. Bu teknelerin tamamına yakını küçük ölçekli teknelerden oluşmaktadır. Yapılan çalışmada balıkçıların hepsinin küçük ölçekli balıkçılık yaptıkları, su ürünleri konusunda yeteri kadar kayıt tutmadıkları ve veri eksikliğinin olduğu görülmüştür. Adada balıkçılık yapanların tamamı kooperatife üye balıkçılardan değil belirli zamanlarda adaya gelen balıkçılardan oluşmaktadır. Çalışmada pazarlamanın yeterli düzeyde olmadığı yakaladıkları balıkları öncelikle balık haline sattıkları görülmüştür. Satışın % 30,8'i perakende kendisi, %69,2'si ise kabızmal aracılığıyla satılmaktadır.

Sonuç olarak, Türk balıkçılık sektörünün örgütlü bir sektör olması için su ürünleri kooperatiflerinin organizasyonunun iyi yapılması gerekir. Var olan kaynaklarımızdan daha verimli ve ekonomik olarak yararlanabilmek için bilinçli, eğitilmiş, çevreye duyarlı ve balıkçılık yönetimini bilen balıkçıların olması gerekir. Bu da kooperatiflerin daha sorunsuz, verimli, aktif hale getirilip yetkilerinin artırılması ile sağlanacaktır. Balıkçılıkta sübvansiyon, pazarlama, rekabet, fiyat, koruma, kontrol, gözetim, istatistik, örgütlenme gibi konularda köklü değişikliklere gidilmesi gerekmektedir. Yeni oluşturulacak politikaların uygulanması, iyi işleyen bir kooperatif, sektör, üniversite ve bakanlık ilişkisiyle sağlanabilir. Ayrıca balıkçılık yapanların sosyo-ekonomik yapılarının istenilen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Üretimin daha sağlıklı ve çevreye duyarlı balıkçılığın olabilmesi için daha iyi sosyo-ekonomik koşulların yaratılması ve yeterli sayıda nitelikli mesleki eğitime sahip örgütlü bireylerin oluşturulması gerekmektedir.

Resim . Gökçeada Kaleköy limanından görüntüler

Resim, Gökçeada Uğurlu Limanı

TEŞEKKÜR

Araştırmanın saha çalışması sırasında anketlere olumlu cevap veren kooperatif başkanı, Gökçeada balıkçılarına ve resimler için Doç. Dr. Ahmet AKMIRZA'ya teşekkürler.

KAYNAKLAR

- Anon, 2002. Balıkçılarla yapılan görüşmeler
Doğan, K. 2009. Iznik Gölü (Bursa) Gümtüş Balığı Avcılığı Yapan Tekne Sahibi Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Analizi. *Journal of FisheriesSciences.com*. 3 (1): 58-67. DOI: 10.3153/jfscm.2009009.
Doğan, K. 2010. İstanbul Su Ürünleri Kooperatifleri ve Ortaklıklarının Sosyo-Ekonomik Analizi. *Journal of FisheriesSciences.com*. 4 (4): 318-328 (2010) DOI: 10.3153/jfscm.2010035
Kahraman, S.Ö. 2005a. Geçmişten günümüze Gökçeada'da yerleşmelerin dağılımında etkili olan faktörler. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Dergisi, 14: 25-42.
Kahraman, S.Ö. 2005b. Gökçeada'da göçlerin nüfus gelişimi ve değişimi üzerine etkileri. Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi, 3 (2): 39-53.
Karakulak, F.S. 2002. Gökçeada Balıkçılığı. s. 177-186. Gökçeada, Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası. Öztürk, B. (Eds). ISBN:975-92501-0-1, Gökçeada Belediyesi, Gökçeada.
Ulutürk, T. 1997. Gökçeada çevresinin balıkları ve çevre fon radyoaktivitesi. İstanbul Üniversitesi, Su Ürünleri Yüksekokulu Su Ürünleri Dergisi, 1 (1): 95-119.
Ünal, V., Gönçüoğlu, H., Yercan, M., 2009c. Ege Kıyıları Su Ürünleri Kooperatifleri, *Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliği Yayınları*, Yayın No:1 ISBN:978-605-60880-0-1, Ankara, 131 s.